קיצור שלחן ערוך — ברכת הגומל ועוד קצת ברכות פרטיות

אַרְבָּעָה צְרִיכִים לְהוֹדוֹת. יוֹרְדֵי הַיָּם כְּשֶׁנִּגְיעוּ לְמָחוֹז חֶפְצָם, וְכֵן הוֹלְכֵי מִדְבָּרִיּוֹת אוֹ בְּשְׁאָר דֶּרֶךְ שֶׁמְּחֻזָּק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, כְּשֶׁנִּגְיעוּ לְמָחוֹז חֶפְצָם, וּבְכָלָל זֶה גַּם מִי שֶׁהָיָה בְּסַכָּנָה אַחֶרֶת וְנִצַּל הֵימֶנָּה, כְּגוֹן שֶׁנָּפַל עָלָיו כֹּתֶל אוֹ נִגְחוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׁבָּאוּ עָלָיו לִסְטִים בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹדְדֵי לַיְלָה וְנִצַּל מֵהֶם וְכַדּוֹמֶה, וּמִי שֶׁהָיָה חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, כְּגוֹן מַכָּה שֶׁל חָלָל, אוֹ שֶׁהָיָה מוּטָל בַּמִּטָּה שִׁלְשָׁה יָמִים מֵחֲמַת הַחֹלִי וְנִתְרַפֵּא וְהוֹלֵךְ עַל בָּרְיוֹ. וּמִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, אֲפִלּוּ רַק עַל עִסְקֵי מָמוֹן וְיָצָא. וְסִימָנָךְ וְכָל הַחַיִּי"ם יוֹדוּךְ סֶלָה, חוֹלֶה, יְסוּרִים, יָם, מִדְבָּר. מַה מְבָרֵךְ. בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַגּוֹמֵל לַחַיָּבִים טוֹבוֹת שֶׁגְּמָלַנִי כָּל טוּב. וְהַשּׁוֹמְעִים אוֹמְרִים, מִי שֶׁגְּמָלְךָ טוֹב הוּא יִגְמָלְךָ כָּל טוּב סֶלָה.

צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרָכָה זֹאת בִּפְנֵי עֲשָׂרָה, חוּץ מִמֶּנּוּ, וּשְׁנַיִם מֵהֶם יִהְיוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁעוֹסְקִים בַּהֲלָכוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר, וִירוֹמְמוּהוּ בִּקְהַל עָם וּבְמוֹשַׁב זְקֵנִים יְהַלְלוּהוּ. וְאִם אֵינָם נִמְצָאִים לוֹ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אֵינוֹ מְעַכֵּב. וְנוֹהֲגִין לְבָרֵךְ כְּשֶׁעוֹלֶה לַתּוֹרָה, לְאַחַר שֶׁבֵּרַךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה. וּלְכַתְּחִלָּה אֵין לְאַחֲרָה יוֹתֵר מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים. וְלָכֵן אִם נִצַּל בְּיוֹם ב', יְבָרֵךְ מִיָּד בְּלֹא סֵפֶר תּוֹרָה, וְלֹא יַמְתִּין עַד יוֹם ה'. וְכֵן אִם הָיָה אָבֵל, שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה, לֹא יַמְתִּין אֶלָּא יְבָרֵךְ מִיָּד. אַךְ יְבָרֵךְ מְעֻמָּד בִּפְנֵי עֲשָׂרָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי. וּבְדִיעֲבַד אִם אֵחֵר יוֹתֵר מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים, יָכוֹל לְבָרֵךְ גַּם אַחַר כָּךְ (רי"ט).

מִי שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נֵס, יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ לִצְדָקָה מָמוֹן כְּפִי הַשָּׂגַת יָדוֹ, וִיחַלֵּק לְלוֹמְדֵי תּוֹרָה. וְיֹאמַר: הֲרֵינִי נוֹתֵן מָעוֹת אֵלּוּ לִצְדָקָה, וִיהִי רָצוֹן שֶׁיְּהֵא נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הִקְרַבְתִּי תּוֹדָה (וְעַיֵּן סֵדֶר אֲמִירַת קָרְבַּן תּוֹדָה בַּסֵּפֶר חַיֵּי אָדָם סוֹף חֵלֶק רִאשׁוֹן). וְטוֹב וְרָאוּי לוֹ לְתַקֵּן אֵיזֶה צָרְכֵי רַבִּים בָּעִיר, וּבְכָל שָׁנָה בַּיּוֹם הַזֶּה יִתְבּוֹדֵד לְהוֹדוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹחַ וּלְסַפֵּר אֶת הַנֵּס (סִימָן רי"ח ובחיי"א).

הַנִּכְנָס לְהַקִּיז דָּם, וְכֵן קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל אוֹ יִשְׁתֶּה אוֹ יַעֲשֶׂה אֵיזֶה דָּבָר לִרְפוּאָה, יִתְפַּלֵּל קֹדֶם תְּפִלָּה קְצָרָה, וְיֹאמַר: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּהְיֶה לִי לְעֵסֶק זֶה לִרְפוּאָה, כִּי רוֹפֵא חִנָּם אַתָּה. וְאִם דָּבָר זֶה שֶׁהוּא אוֹכֵל אוֹ שׁוֹתֶה לִרְפוּאָה צְרִיכִין לְבָרֵךְ עָלָיו (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן נ' סָעִיף ח'), יֹאמַר תְּחִלָּה תְּפִלָּה זֹאת, וְאַחַר כָּךְ יְבָרֵךְ (כֵּן נִרְאֶה לִי, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה לַאֲכִילָה). לְאַחַר שֶׁהִקִּיז דָּם, מְבָרֵךְ וְאוֹמֵר: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, רוֹפֵא חוֹלִים.

הַמִּתְעַטֵּשׁ אוֹמֵר לוֹ חֲבֵרוֹ: אֲסוּתָא. וְהוּא יֹאמַר לוֹ: בָּרוּךְ תִּהְיֶה. וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר, לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה', דְּהַמִּתְעַטֵּשׁ עַל חֲבֵרוֹ, הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה.

הַמִּתְפַּלֵּל עַל מַה שֶּׁעָבַר, כְּגוֹן שֶׁשָּׁמַע קוֹל צְוָחָה בָּעִיר, וְאוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא יְהֵא קוֹל זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתִי. אוֹ שֶׁהָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת וּלְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם מֵעִבּוּרָהּ מִתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּלֵד אִשְׁתִּי זָכָר, הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא, כִּי מַה שֶּׁהָיָה הָיָה. אֲבָל בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים יוֹם מוֹעִילָה תְּפִלָּה וְיָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. וּלְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, שֶׁיְּהֵא הַוָּלָד זֶרַע שֶׁל קַיָּמָא, טוֹב לַשָּׁמַיִם וְטוֹב לַבְּרִיּוֹת.

הַנִּכְנָס לָמֹד אֶת גָּרְנוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ יִתְפַּלֵּל וְיֹאמַר, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בַּכְּרִי הַזֶּה. הִתְחִיל לָמֹד, אוֹמֵר, בָּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בַּכְּרִי הַזֶּה (וְאוֹמֵר בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת). מָדַד וְאַחַר כָּךְ הִתְפַּלֵּל, הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא, שֶׁאֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַנֶּעְלָם מִן הָעַיִן (ר"ל).

מִי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּנוֹ בַּר מִצְוָה, כְּשֶׁעוֹלֶה לַתּוֹרָה בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, לְאַחַר שֶׁבֵּרַךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל סֵפֶר הַתּוֹרָה, מְבָרֵךְ הָאָב וְאוֹמֵר, בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פְּטָרַנִי מֵעָנְשׁוֹ שֶׁל זֶה (עַיֵּן בספר חיי"א). וּמִצְוָה עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה בְּיוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בְּנוֹ בַּר מִצְוָה, דְּהַיְנוּ בְּיוֹם שֶׁנִּכְנַס לִשְׁנַת הָאַרְבַּע עֶשְׂרֵה. וְאִם הַנַּעַר דּוֹרֵשׁ, חַיָּיב סְעוּדַת מִצְוָה אֲפִלּוּ אֵינָהּ בְּאוֹתוֹ יוֹם (רכה).

אִם הָיְתָה עֲצִירַת גְּשָׁמִים, אֲפִלּוּ בִּמְדִינוֹתֵינוּ שֶׁהַגְּשָׁמִים תְּדִירִים וְאֵינָן נֶעְצָרִין כָּל כָּךְ, אִם אֵרַע שֶׁנֶּעְצְרוּ כָּל כָּךְ עַד שֶׁהָיָה הָעוֹלָם בְּצַעַר, אֲזַי כְּשֶׁיָּרְדוּ הַגְּשָׁמִים, אִם יָרְדוּ כָּל כָּךְ וְרַבּוּ עַל הָאָרֶץ שֶׁמַּעֲלִים אֲבַעְבּוּעוֹת מִן הַמָּטָר וְהוֹלְכִין זֶה לִקְרַאת זֶה, צְרִיכִין לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם.

מַה מְּבָרֵךְ. אִם אֵין לוֹ שָׂדֶה, אוֹמֵר: מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ, עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁהוֹרַדְתָּ לָנוּ, וְאִלּוּ פִּינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם וְכוּ' (כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּבִרְכַּת נִשְׁמַת) עַד וַיַּקְדִּישׁוּ וַיַּמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', אֵל רַב הַהוֹדָאוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וְאִם יֵשׁ לוֹ שָׂדֶה בְּשֻׁתָּפוּת עִם יִשְׂרָאֵל אַחֵר, מְבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְאִם אֵין לוֹ שָׂתָף יִשְׂרָאֵל בַּשָּׂדֶה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ. בִּרְכַּת הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב וּבִרְכַּת שֶׁהֶחֱיָנוּ, מְבָרֵךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַגְּשָׁמִים, אֶלָּא שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ שֶׁיּוֹרְדִים גְּשָׁמִים. אֲבָל בִּרְכַּת מוֹדִים אֲנַחְנוּ, אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא מִי שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת הַגְּשָׁמִים.